

Bureau Advies Research Training
voor non-profit en overheid

Wat we hebben geleerd over talentontwikkeling

Overzicht van uitkomsten van recente onderzoeken naar
talentontwikkeling in de kunsten

COLOFON

Titel: Wat we hebben geleerd over talentontwikkeling

Ondertitel: Overzicht van uitkomsten van recente onderzoeken naar talentontwikkeling in de kunsten

Opdrachtgever: Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP)

Datum: Oktober 2015

Auteurs: Koen van Eijck, Margreet Windhorst, Peter van der Zant

Telefoon: 06-12035548 (Peter van der Zant)

Mailadres: info@bureau-art.nl, vaneijck@eshcc.eur.nl

Adres: Erasmus School of History, Culture and Communication, Postbus 1738, 3000 DR Rotterdam

Bureau ART, Peperstraat 46, 2801 RE Gouda

Inleiding

Voor het Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2012 schreef Peter Hermans een bijdrage *Wat we (nog niet) weten over talentontwikkeling*. In zijn artikel biedt Peter Hermans een overzicht van wat we weten over talentontwikkeling en vooral wat we nog niet weten. Inmiddels hebben Erasmus Universiteit Rotterdam en Bureau ART een aantal onderzoeken gedaan naar talentontwikkeling in de kunsten, waarover in de afgelopen jaren uitgebreid werd gepubliceerd. Het betreft zowel literatuurstudies als onderzoeken waarbij grote groepen jonge talenten in de kunsten gedurende een aantal jaren werden (of nog steeds worden) gevolgd.¹

De onderzoeken richten zich vooral op jongeren die deelnemen of deelgenomen hebben aan projecten die door het Fonds voor Cultuurparticipatie werden gesubsidieerd. Het lopende en meest uitgebreide onderzoek heeft voornamelijk betrekking op de deelnemers aan een van de dertien projecten die worden ondersteund vanuit de regeling Talentontwikkeling en Manifestaties (TOM). Het gaat om jeugdorkesten, projecten op het gebied van urban (hiphop, rap, breakdance e.d.) en wedstrijden of concoursen, zoals het Prinses Christina Concours (klassieke muziek en jazz), de Grote Prijs (popmuziek) en Kunstbende (diverse disciplines). Ten behoeve van het onderzoek werd de groep uitgebreid met een aantal deelnemers aan talentontwikkelingstrajecten in de theaterdiscipline, omdat deze discipline temidden van de TOM-instellingen ontbreekt. De onderzoeksuitkomsten hebben dus vooral betrekking op jongeren in de podiumkunsten; alleen een aantal deelnemers aan Kunstbende beoefenden andere disciplines, zoals beeldende kunst (expo) en taal. Op basis van deze onderzoeken zetten we in deze notitie op een rij wat we de laatste jaren te weten zijn gekomen over talentontwikkeling in de (podium)kunsten in Nederland.

Wat is een talent?

Het is onmogelijk om een objectieve omschrijving te geven van wat een 'talent' is. In onze onderzoeken sluiten we aan bij de omschrijving van Peter Hermans: een talent is iemand die als zodanig wordt herkend door een ander (een dirigent, een docent, een jurylid, een theatermaker enz.). Dat is in de praktijk een werkbare definitie, want vrijwel elke docent of begeleider blijkt in staat om in een groep een aantal talenten aan te wijzen. Uiteraard is dit oordeel deels relatief: het zegt niet alleen wat over het niveau van de jongere in kwestie maar hangt ook af van het niveau van de rest van de groep. Een jongere kan in de fanfare nog als een groot talent worden gezien, maar in het provinciaal jeugdorkest niet boven de middelmaat uitkomen.

De docent of begeleider hanteert daarbij waarschijnlijk (impliciet of expliciet) beoordelingscriteria die uit de literatuur bekend zijn: het vermogen om snel en zelfstandig te leren en doelgericht te oefenen, motivatie, doorzettingsvermogen, gedrevenheid.

¹ Eijck, K. van, M. Windhorst en P. van der Zant (2015) TOM blijft zijn talenten volgen. *Eindrapport over de tweede peiling van het talentenvolgonderzoek 2013-2017 in opdracht van het Fonds voor Cultuurparticipatie*. Gouda: Bureau ART.

M. Windhorst en P. van der Zant (2013) Talenten in beeld. *Eindrapport over een onderzoek naar talentontwikkeling bij een groep jonge talenten in de kunsten, 2011-2013, in opdracht van het Fonds voor Cultuurparticipatie*. Gouda: Bureau ART.

Meestal is het predicaat ‘talent’ voorbehouden aan jonge mensen, maar leeftijd is geen absoluut criterium. In kunstdisciplines waarin men vooral scheppend bezig is (componeren, schrijven, ontwerpen, schilderen) is een zekere levenservaring en persoonlijke bewustwording vaak essentieel. In de beeldende kunst en literatuur kunnen talenten zelfs pas op latere leeftijd zichtbaar worden. Bij uitvoerende kunstbeoefening (musiceren, dansen) is het meestal noodzakelijk om op jonge leeftijd te beginnen om de top te kunnen halen, maar ook daar zijn er grote verschillen (met piano spelen moet men jong beginnen, maar bij zang is een jongensstem pas na de puberteit gerijpt).

Wat is talentontwikkeling?

De ontwikkeling van talenten kan in de vorm van een piramide worden weergegeven: van ontkiemen via verkennen en verdiepen tot professionaliseren. Deze piramide telt op zijn minst vier niveaus en loopt van een brede basis –kennismaking met een bepaalde kunstdiscipline – via nadere verkenning en verdieping voor enthousiastelingen en potentiële talenten naar de smalle top waar professionalisering van toptalent plaatsvindt.

Op alle niveaus kunnen talenten zich verder ontwikkelen door deelname aan allerlei activiteiten: het volgen van cursussen, lessen, workshops, masterclasses e.d., het spelen in een orkestje, theatergroep of bandje, het deelnemen aan wedstrijden of concoursen, enzovoorts. Idealiter vormen al deze activiteiten een netwerk van ontmoetings- en inspiratieplekken voor talentontwikkeling. Begeleiders, docenten en coaches kunnen de talenten helpen op hun weg te vinden in dit netwerk.

Bij ontwikkeling van jonge talenten in de kunsten gaat het dan eigenlijk om twee typen activiteiten(zie bijlage): activiteiten in het (voltijds) onderwijs en activiteiten in de vrije tijd (muziekschool, spelen in een band e.d.). In veel gevallen gaat het hier om min of meer gescheiden trajecten, waardoor aansluiting tussen de ketens beperkt is. Zo sluit de praktijkervaring die in de vrije tijd wordt opgedaan lang niet altijd aan op de toelatingseisen van vakopleidingen. Zo ontbreekt het jonge talenten uit harmonies of fanfares nogal eens aan voldoende repertoirekennis van klassieke muziek om direct toegelaten te worden tot het conservatorium; zij moeten noodgedwongen een jaar de vooropleiding doen. Tegelijkertijd lijken de hbo-opleidingen voor kunstvakonderwijs soms weinig inzicht te hebben in (de waarde van) de kunstbeoefening in de vrije tijd.

Talentontwikkeling verloopt in elke discipline weer anders. De leeftijd waarop talenten zich ontwikkelen en beslissingen nemen over hun toekomst varieert, net als het formele onderwijs dat wordt gevolgd, de voorzieningen die er zijn om de betreffende discipline te beoefenen en de aansluiting tussen enerzijds vrijetijdsactiviteiten en anderzijds het formele (kunstvak)onderwijs. De verschillen tussen de disciplines zijn zo groot, dat men zich zelfs moet afvragen of er in het algemeen over talentontwikkeling in de kunsten kan worden gesproken. Ook binnen een discipline als muziek is er een wereld van verschil tussen ontwikkeling van talenten in de popmuziek en in de klassieke muziek. Overheden en cultuurfondsen zouden met deze verschillen terdege rekening moeten houden bij hun initiatieven om talentontwikkeling te stimuleren, bijvoorbeeld door aparte stimulering van talentontwikkeling in de diverse disciplines op basis van een zorgvuldige analyse welke specifieke knelpunten zich voordoen in een bepaalde discipline.

Wat kenmerkt het beleid t.a.v. talentontwikkeling?

Er zijn in Nederland honderden initiatieven op het gebied van talentontwikkeling. Neemt men de piramides van talentontwikkeling als uitgangspunt, dan spelen veel van deze initiatieven zich af op het eerste niveau: het kennismaken met kunstbeoefening. Er is veel voor te zeggen deze initiatieven niet als talentontwikkeling te typeren, maar eerder als actieve cultuurparticipatie.

Er is weinig samenhang in de diverse lokale, provinciale en landelijke initiatieven op het terrein van talentontwikkeling. Met name talentontwikkeling in de breedte en talentontwikkeling naar de top staan over het algemeen los van elkaar.

Er is geen modelmatige onderbouwing van het totaal van activiteiten en initiatieven, zoals dat in de sport wel gebeurt. Er worden nauwelijks meetbare doelstellingen geformuleerd, zowel op het niveau van de projecten (bijv. na afloop van het project stroomt minimaal de helft van de deelnemers door naar een hbo-vakopleiding of na vier jaar geeft minimaal driekwart van de deelnemers aan dat zij het project een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de ontwikkeling van hun artistieke talenten) als op het niveau van het beleid. Er is nog weinig aandacht voor de meting van effecten van de activiteiten en initiatieven. Er is doorgaans geen adequaat talentenvolgsysteem.

De beperkte samenhang en onderbouwing van talentontwikkelingsprojecten maken duidelijk dat een goede probleemanalyse doorgaans ontbreekt, zowel op het niveau van het beleid, als op het niveau van talentontwikkelingsprojecten. Wat zijn de knelpunten? Wie ervaart deze knelpunten? Wat zijn de oorzaken? Wat gebeurt er als deze knelpunten niet worden aangepakt?

Moet men streven naar ketens van talentontwikkeling?

Idealiter vormen kunstzinnige activiteiten op school en in de vrije tijd netwerken van mogelijkheden voor (jonge) talenten. In de sport gaat men nog een stap verder. Daar vormen de diverse activiteiten een samenhangende keten, van kennismaking op lokaal niveau tot ontwikkeling van toptalenten op nationaal niveau. Zo'n samenhangende ketenbenadering ontbreekt in de kunstensector. Veel initiatieven beperken zich hooguit tot een volgende schakel in de keten, zonder visie op de ontwikkeling van een (mogelijk) talent door de totale keten heen.

In de kunsten zijn er wel aanzetten tot (kleine) ketens van talentontwikkeling. Zo stromen veel jonge talenten via lokale of regionale jeugdorkesten, harmonies en fanfares door naar (jeugd)orkesten op landelijk niveau. Ook nemen leden van bijvoorbeeld het Jeugdorkest Nederland vaak deel aan het Prinses Christina Concours e.d. Finalisten van de Kunstbende in de popmuziek stromen automatisch door naar de Grote Prijs van Nederland. In de klassieke muziek en in de theaterdiscipline komen we nog de meeste voorbeelden tegen van geslaagde schakelingen in de keten. Toch valt in elke discipline, ook in de klassieke muziek, nog veel te verbeteren om de schakels in de keten beter op elkaar af te stemmen.

Toch is het de vraag hoe ver men moet gaan om zulke samenhangende ketens te stimuleren. Voordeel van de systematische talentontwikkeling zoals we die zien in de sport is, dat er een goede doorstroming van talenten kan plaatsvinden, vanaf het lokale niveau naar de nationale top. Nadeel is dat er nauwelijks nog kansen zijn voor talenten die niet binnen de structuur passen. Door de veelheid van losse initiatieven in de kunsten zijn er meer mogelijkheden om na een afwijzing uiteindelijk toch aan de top te komen. Als men al ketens van talentontwikkeling in de kunsten wil creëren, is het bovendien de vraag of de (rijks)overheid hiervoor verantwoordelijk moet zijn of dat onderwijsinstellingen en instanties voor (amateur)kunstbeoefening zelf het voortouw moeten nemen.

Vormen deelnemers aan talentontwikkelingsprojecten een representatieve groep?

Deelnemers aan talentontwikkelingsprojecten vormen zeker geen representatieve afspiegeling van de bevolking. Ze volgen relatief vaak een havo/vwo-opleiding of hebben deze gevolgd. Er is een duidelijke relatie tussen de kunstdiscipline en het opleidingsniveau van de deelnemers. Deelnemers aan urban en theater volgen het vaakst vmbo. De vwo'ers / gymnasiasten zijn sterk oververtegenwoordigd in de disciplines klassiek, theater en multidisciplinair. De popmuzici volgen in een ruime meerderheid een hogere opleiding. Dat betekent dat overheidsgelden voor talentontwikkeling naar verhouding vaak naar hoger opgeleide jongeren gaan en met name jongeren die vmbo volgen of hebben gevolgd buiten de boot vallen (terwijl meer dan de helft van de jongeren van 12 tot 16 jaar vmbo volgt).

Ook de meeste ouders van de jonge talenten hebben hoger onderwijs (hbo of universiteit) als hoogste opleiding gevolgd. Dat is veel meer dan bij de rest van de Nederlandse bevolking. Bij *klassieke muziek* blijkt zelfs meer dan driekwart van de ouders hoger onderwijs te hebben afgerond. In de onderwijspiramide kiezen de jonge talenten veel vaker dan andere jongeren voor een kunstzinnige richting. De jonge talenten die havo of vwo volgen, kiezen veel vaker dan gemiddeld het profiel Cultuur en maatschappij. Ruim twee derde van de jonge talenten die een mbo- of hbo-opleiding volgen, heeft een kunstzinnige of creatieve opleiding gekozen. De meeste deelnemers weten al dat ze na de huidige school een volgende opleiding gaan volgen; in bijna de helft van de gevallen is dat een opleiding op het gebied van kunst en cultuur. Gevraagd wat ze later willen worden, denkt dan ook bijna driekwart van alle deelnemers aan iets op kunstzinnig of creatief gebied.

De ouders van de jonge talenten beoefenen vaker zelf kunst dan andere burgers. Er blijkt een duidelijke relatie tussen het actief een bepaalde kunstdiscipline beoefenen door de ouders en de keuze van jongeren voor een kunstdiscipline. In de talentontwikkelingsprojecten op het gebied van (klassieke) muziek geeft bijvoorbeeld meer dan 80% van de deelnemers aan dat moeder en/ of vader actief muziek maakt. Ook bij theatergroepen hebben de deelnemers veel meer dan gemiddeld ouders die zelf toneel spelen.

Leidt deelname aan talentontwikkeling tot doorstroming naar kunstzinnige opleidingen?

Een van de redenen voor overheden en cultuurfondsen om projecten voor talentontwikkeling te financieren is dat deze de doorstroming naar kunstzinnige opleidingen (m.n. de vakopleidingen op hbo-niveau) zouden stimuleren. Er zijn echter geen exacte cijfers beschikbaar die aantonen dat deelname aan deze projecten inderdaad leidt tot meer instroom in het kunstvakonderwijs. In onze onderzoeken zijn er sterke aanwijzingen dat de economische vooruitzichten (d.w.z. de vooruitzichten om in de kunstensector aan het werk te komen) een grotere rol spelen in de afweging om voor een kunstvakopleiding te kiezen dan deelname aan talentontwikkelingsprojecten. Dat zal wellicht voor de minder getalenteerden nog meer gelden dan voor degenen die vermoeden dat ze de top kunnen bereiken.

Ongeveer de helft van de deelnemers aan talentontwikkelingsprojecten denkt wel dat zij door deelname aan talentontwikkelingsprojecten hun kansen vergroten om toegelaten te worden tot een (hbo-) kunstvakopleiding. Dat speelt het sterkst bij theater, maar ook bij urban en klassieke muziek. Veel jonge talenten die reeds een hbo-opleiding volgen, geven aan dat deelname hen inderdaad heeft geholpen om toegelaten te worden tot een hbo-vakopleiding. Maar het is niet bekend in welke mate het hen heeft geholpen.

Zijn muziekscholen en lokale kunstencentra van belang voor talentontwikkeling?

De (lokale) infrastructuur van kunstinstituten blijkt van groot belang voor de ontwikkeling van jonge talenten. Bijna alle deelnemers aan landelijke talentontwikkelingsprojecten hebben eerder ervaring opgedaan bij muziekscholen, dansscholen, theaterscholen of kunstencentra. Ook heeft meer dan de helft ooit wel eens deelgenomen aan een wedstrijd of concours. Bezuinigingen op de (lokale) infrastructuur staan wat dat betreft dan ook haaks op het beleid van overheden om de ontwikkeling van talenten te stimuleren. Mede door de bezuinigingen neemt de rol van particuliere docenten toe, vooral in de muziek (dansscholen zijn in Nederland in vergelijking met de andere disciplines altijd al meer particulier georganiseerd). Maar dat houdt het gevaar in zich dat het aanbod nog verder versnipperd en dat het nog lastiger wordt om samenhangende ketens te creëren (bijvoorbeeld tussen muziekscholen, orkesten en vooropleidingen van conservatoria).

Tegelijkertijd moet men de gevolgen van de bezuinigingen ook niet overdrijven. Talentontwikkeling in de kunsten is gelukkig slechts gedeeltelijk afhankelijk van overheidsbeleid. De overheid kan belangrijke positieve stimulansen geven, maar ook zonder overheid hebben jongeren kansen om hun talenten op het gebied van muziek, dans, theater, beeldende kunst of literatuur te ontwikkelen. Door de opkomst van internet en sociale media zijn ze zelfs nog minder afhankelijk van de door de overheid gesteunde instituties dan voorheen. De tendens om buiten deze instituties om actief te zijn, sluit aan bij bredere maatschappelijke trends van individualisering, informalisering en informatisering. Door het intensieve gebruik van internet zijn talenten steeds minder aan tijd en plaats gebonden voor het opdoen van instructie en inspiratie.

Bovendien blijkt uit de onderzoek dat veel jonge talenten in muziek (zowel popmuziek als klassieke muziek) de ervaring die ze hebben opgedaan in de meer informele context van een orkest of popgroep achteraf belangrijker vinden voor de ontwikkeling van hun talenten dan de formele lessen op een (door de overheid gesubsidieerde) muziekschool.

Welke rol spelen internet en sociale media nu al bij talentontwikkeling?

Internet en sociale media blijken nu al heel belangrijk bij de ondersteuning van talentontwikkeling. Voor de jongeren is de inzet van internet en sociale media bij de ontwikkeling van hun talenten zo vanzelfsprekend, dat op vragen daarover in onze onderzoeken in eerste instantie nauwelijks een reactie kwam (zoals water vanzelfsprekend is voor een vis).

Internet en sociale media worden op vier manieren door talenten gebruikt:

1. Door zichzelf met kunstuitingen, optredens e.d. te presenteren op You Tube, Facebook enz. Dit gebeurt in alle kunstdisciplines, maar het minst bij theater en het meest bij popmuziek.
2. Door inspiratie op te doen door het bekijken van presentaties, filmpjes e.d. van anderen (met name van talenten die al verder zijn doorgebroken).
3. Door instructiefilmpjes en digitale lessen te bekijken. Dat gebeurt bij muziek (techniek leren), maar bijvoorbeeld ook bij theater (het bekijken van de Stanislavski-oefeningen voor method acting).
4. Door wedstrijdjjes of battles aan te gaan met andere jongeren (wie kan dit stuk het snelste spelen?).

Het gebruik van internet en sociale media kan grote gevolgen hebben voor docenten en begeleiders. Niet alleen zal in talentontwikkelingsprojecten gerichte aandacht moeten worden besteed aan de mogelijkheden van internet en sociale media. Ze veranderen mogelijk ook de rol van de docent: meer coach en stimulator en minder leraar en instructeur.

Dragen talentontwikkelingsprojecten eigenlijk wel bij aan talentontwikkeling?

Er zijn uit onze onderzoeken (nog) geen harde cijfers beschikbaar dat deelname aan talentontwikkelingsprojecten inderdaad bijdraagt aan de verdere ontwikkeling van talenten bij jongeren. De jonge talenten denken zelf wel dat de projecten over het algemeen waardevol voor hen zijn. Zij geven in ruime meerderheid aan, dat zij in de projecten mensen ontmoeten die hun passie delen, dat zij er veel leren en dat de contacten met de andere deelnemers meestal goed zijn.

Het laagst wordt gescoord op de stellingen 'Je moet hard werken om mee te kunnen komen' en 'Het kost je heel veel tijd'. In de beleving van de deelnemers wordt in de projecten de lat kennelijk niet erg hoog gelegd. Dat kan ook te maken hebben met het plezier dat deelnemers hebben in hun kunstzinnige activiteiten, waardoor zij hun inspanningen niet als 'hard werken' ervaren. Die verklaring gaat evenwel niet op voor de lage inschatting van het tijdsbeslag van de projecten. Misschien is het een typisch Nederlands kenmerk om bij een project meer gericht te zijn op een plezierige en brede ontwikkeling van velen dan op het stimuleren van topprestaties bij enkelen.

Hoe belangrijk is een stimulerende omgeving?

Een stimulerende omgeving wordt in de literatuur gezien als een van de voorwaarden voor talentontwikkeling. Ouders blijken voor de jonge talenten de belangrijkste steun te zijn bij hun ontwikkeling, bij klassieke muziek en theater nog wat meer dan bij de andere disciplines. Bij urban en pop, disciplines die over het algemeen populairder zijn onder jongeren, zorgen ook de vrienden/vriendinnen voor veel steun. Ook docenten buiten school (van kunstcentra, muziekscholen, theaterscholen e.d.) zijn voor alle kunstdisciplines een belangrijke bron van steun, terwijl de rol van docenten in de (middelbare) school (zeer) beperkt is. Blijkbaar worden jongeren op school nog te weinig door hun leerkrachten en docenten gestimuleerd om hun kunstzinnige of artistieke talenten in hun vrije tijd verder te ontwikkelen. Op school zou daarom meer aandacht kunnen komen voor het herkennen van (kunstzinnige) talenten en het stimuleren van talentvolle jongeren om hun talenten buiten school verder te ontwikkelen.

Maar ook in talentontwikkelingsprojecten zelf kan de omgeving waarschijnlijk nog veel beter worden ingezet. Nu gaat het betrekken van de omgeving vaak niet veel verder dan het uitnodigen van de ouders voor een eindpresentatie of een voorstelling. Ouders en vrienden zouden wellicht in de diverse fasen van talentontwikkeling een veel gerichtere rol kunnen spelen (bij het herkennen van talent, het stimuleren tot actieve beoefening, het helpen bij oefenen enz.).

Datzelfde geldt voor de aanmoediging die jongeren krijgen om aan een talentontwikkelingsproject deel te nemen. Het zijn doorgaans de ouders (klassieke muziek, theater) en vrienden (popmuziek, urban) die de over het algemeen jonge talenten aanmoedigen om aan een wedstrijd of concours deel te nemen of lid te worden van een orkest of theatergroep. Van deze sociale netwerken kan gebruik worden gemaakt bij rekrutering en motivering van talenten.

Hoe werken jongeren aan de ontwikkeling van hun talenten?

In de onderzoeken valt op dat de deelnemers naast de discipline die ze in het kader van het talentontwikkelingsproject beoefenen vaak ook nog activiteiten in andere kunstdisciplines ontplooiën. Gemiddeld beoefenden de deelnemers meer dan twee verschillende disciplines; dat is meer dan andere jongeren. Dat kan ook te maken hebben met de ontwikkeling dat de kunstbeoefening door jongeren steeds minder in het vakje van een kunstdiscipline is onder te brengen. Een rapper maakt muziek, maar schrijft ook poëzie. Een muzikant experimenteert ook met computertechnieken. Op de theaterscholen is muziektheater/ musical (dat wil zeggen een combinatie van toneel, dans en muziek) veruit het populairst.

Talenten beoefenen op jonge leeftijd vaak meerdere disciplines en gaan zich daarna langzamerhand specialiseren en meer tijd besteden aan het oefenen van een bepaalde discipline. Het aantal uren dat de jonge talenten wekelijks aan hun kunstzinnige activiteiten besteden, varieert sterk. Bijna de helft besteedt er hooguit 10 uur per week aan. Dat is tamelijk bescheiden als we kijken naar studies van o.a. Ericsson e.a. en Daniël Levin, die beweren dat talenten minimaal 10.000 uur tot hun twintigste moeten oefenen om eventueel aan de top te komen (hoewel dat waarschijnlijk per kunstdiscipline sterk varieert). Maar er is ook een groep die zegt er meer dan 25 uur per week aan te besteden (dat betekent inderdaad ca. 1.000 uur per jaar en dus 10.000 uur in 10 jaar). Over een paar jaar kunnen onze onderzoeken wellicht uitwijzen of de jonge talenten die meer dan 25 uur per week oefenen inderdaad verhoudingsgewijs vaker naar de (inter)nationale top zijn doorgestroomd.

Is er een relatie tussen talentontwikkeling en vrijetijdsbesteding?

Er is een duidelijke relatie tussen talentontwikkeling en vrijetijdsbesteding. Jonge talenten in de kunsten blijken veel vaker naar culturele voorstellingen te gaan dan andere jongeren. De omvang en aard van deze receptieve cultuurparticipatie blijkt, niet verwonderlijk, sterk samen te hangen met de discipline die zij beoefenen. Deelnemers aan projecten op het gebied van *klassieke muziek* gaan het vaakst naar uitvoeringen van klassieke muziek en opera, deelnemers aan *theater* het vaakst naar toneel, cabaret en musical. In het algemeen gaan deelnemers in de discipline *theater* relatief het vaakst naar culturele voorstellingen en instellingen.

Het is niet duidelijk wat oorzaak en wat gevolg is in de relatie tussen talentontwikkeling en vrijetijdsbesteding. Waarschijnlijk is de relatie tweezijdig: hoe meer je je talenten gericht ontwikkelt, hoe meer je geïnteresseerd bent in de kunstuitingen en producties van anderen. Maar het kennismaken van deze kunstuitingen kan ook weer een stimulans betekenen voor je eigen ontwikkeling. Wanneer we jonge talenten in hun ontwikkeling volgen, zien we in elk geval een lichte stijging van de receptieve cultuurparticipatie.

Hoe kunnen we talentontwikkeling verder onderzoeken?

Goed onderzoek naar (effecten van) talentontwikkeling in de kunsten blijkt lastig. Dat heeft met onder andere de volgende factoren te maken:

1. Een goede analyse van problemen en knelpunten bij overheidsstimulering van talentontwikkeling in de kunsten ontbreekt. Er bestaan wel (deel)analyses van problemen (bijvoorbeeld door de commissie-Dijkgraaf van de problemen bij het kunstvakonderwijs), maar dergelijke analyses vormen vaak niet (of niet zichtbaar) de grondslag van het talentontwikkelingsbeleid van overheden en cultuurfondsen. Door het ontbreken hiervan is het moeilijk om te onderzoeken of deze problemen in de loop der jaren (mede dankzij initiatieven van overheden en cultuurfondsen) inderdaad zijn verminderd.
2. In het beleid van overheden en cultuurfondsen wordt doorgaans over talentontwikkeling in de kunsten in het algemeen gesproken, terwijl de verschillen tussen de diverse kunstdisciplines groot blijken. Ook bij onderzoeken naar talentontwikkeling hebben gemiddelden over alle kunstdisciplines weinig betekenis.
3. Subsidiereregelingen (voor o.a. talentontwikkeling) kennen een looptijd van maximaal vier jaar. Daardoor zijn de onderzoeken naar talentontwikkeling ook beperkt tot maximaal vier jaar, terwijl het juist interessant zou zijn om jonge talenten gedurende een langere periode in hun ontwikkeling te volgen.

4. Om betaalbaar onderzoek te doen bij grote groepen talenten, wordt doorgaans gebruik gemaakt van digitale enquêtes. Dat heeft echter een aantal praktische bezwaren. De respons van lager opgeleiden is veel lager dan van hoger opgeleiden. Niet alle talentontwikkelingsprojecten beschikken over mailadressen van hun deelnemers en de beschikbare mailadressen verouderen snel. Bovendien blijkt het zenden van een email met een link naar een uitgebreide vragenlijst steeds minder te passen bij het gebruik van (sociale) media door jongeren. Email is voor veel jongeren een achterhaald medium.
5. Een praktisch probleem in de onderzoeken is dat veel jongeren nauwelijks worden aangesproken door termen als *kunst*, *kunstbeoefening*, *creativiteit* of *amateurkunst*. De term *kunst* wordt doorgaans geassocieerd met beeldende kunst. *Amateurkunst* heeft voor veel jongeren een negatieve bijklank. Jonge talenten in uitvoerende kunsten (bijv. musiceren of toneel spelen) worden niet aangesproken door termen als *kunstzinnig* en *creatief*.

In het huidige volgonderzoek wordt al gewerkt met een combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek (d.w.z. van een digitale enquête met persoonlijke interviews) om aan de vierde factor tegemoet te komen. Met het oog op de tweede factor wordt in alle rapportages steeds een onderscheid naar disciplines gemaakt.

Voor de komende jaren (m.n. de periode 2017-2020) kan daarnaast gedacht worden aan:

- a. Het volgen van jonge talenten door hun Facebookpagina's te analyseren. Daartoe kan (door het FCP) een community van jonge talenten (d.w.z. de deelnemers aan door het FCP gefinancierde talentontwikkelingsprojecten) worden gecreëerd, waarbij met inzet van diverse sociale media deelnemers, instellingen, fonds, projectleiders en anderen informatie kunnen uitwisselen.
- b. Het ondersteunen en begeleiden van projecten die door het FCP worden gefinancierd, om hun eigen talentenvolgsysteem te ontwikkelen, passend bij de kenmerken van hun deelnemersgroep. Voorwaarde voor ondersteuning is dat onderzoekers regelmatig de (geanonimiseerde) gegevens uit de talentenvolgsystemen kunnen analyseren.
- c. De huidige groep deelnemers aan het volgonderzoek op individuele basis (dus niet meer via de door het FCP gesubsidieerde instellingen) nog eens vier jaar te volgen, zodat gekeken kan worden hoe zij de stap maken naar vervolgopleidingen en de arbeidsmarkt.

BIJLAGE: TALENTONTWIKKELING IN DE KUNSTEN

